

Monmouthshire Select Committee Minutes

Meeting of Pwyllgor Craffu Cymunedau Cryf held at on Dydd Iau, 17eg Mehefin, 2021 at 10.00 am

Councillors Present

County Councillor S. Woodhouse (Chairman)
County Councillor A. Webb (Vice Chairman)

County Councillors: P. Clarke, A. Easson,
C.Edwards, L. Guppy, V. Smith, J.Treharne and
J.Pratt

Officers in Attendance

Hazel Ilett, Rheolwyr Craffu
Robert McGowan, Swyddog Polisi a Chraffu
Alan Burkitt, Swyddog Iaith a Chydraddoldeb
Hazel Clatworthy, Swyddog Polisi Cynaliadwyedd
Matthew Gatehouse, Pennaeth Polisi a
Llywodraethiant

APOLOGIES: Councillors

1. Nodi penodiad y Cynghorydd Sir S. Woodhouse fel Cadeirydd.

2. Penodi Is-gadeirydd.

Enwebwyd y Cynghorydd Treharne y Cynghorydd Webb, ac eiliwyd gan y Cynghorydd Edwards.

3. Datganiadau o Fuddiant

Nid oedd buddiannau i'w datgan.

4. Fforwm Cyhoeddus Agored

Nid oedd unrhyw aelodau o'r cyhoedd yn bresennol.

5. Newid Hinsawdd

Cyflwynodd Matthew Gatehouse a Hazel Clatworthy yr adroddiad ac ateb cwestiynau'r aelodau, ynghyd â'r Aelod Cabinet Jane Pratt.

Her:

Mae'r siartiau cylch yn cyfeirio at y cynnydd ar gamau a wnaed yn 2021. A yw'n gywir nad oes unrhyw brosiectau eto i ddechrau?

Nid oedd ychydig o gamau gweithredu ym mis Mehefin wedi cychwyn. Er enghraifft, cwpl o brosiectau cysylltiedig ag ysgolion nad oeddent wedi cychwyn, oherwydd cyfnod clo. Mae un o'r camau cyntaf yn y cynllun yn ymwneud â sicrhau bod adeiladau newydd yn ddi-garbon; ar y pwynt hwnnw, nid oedd unrhyw adeiladau newydd yn digwydd, ond mae trafodaethau bellach yn digwydd am yr adeilad newydd yn ysgol y Brenin Harri VIII, felly mae hynny wedi symud i

fod yn 'wyrdd' - rydym yn sicrhau bod cynaliadwyedd a sero net yn cael eu cynnwys yn y manylebau ar gyfer hynny. Mae'r rheini'n gwpl o enghreifftiau o brosiectau nad oeddent wedi cychwyn ond sydd bellach ar y gweill.

Nid oes unrhyw gynnydd o ran gosod cludwyr beiciau i fysiau - beth sydd ar y bwrdd i symud ymlaen a gwneud y bysiau'n gydnaws?

Mae contractwyr yn gweithredu llawer o'r bysiau sy'n rhedeg yn y sir, felly mae gennym lai o ddylanwad dros yr hyn y gellir ei wneud gyda'r rheini. Gyda'r bysiau rydyn ni'n eu rhedeg, lle byddai angen i'r raciau beic fynd yw lle mae'r adran injan, felly nid yw'n ymarferol o ystyried y math o fysiau sydd gennym ni. Wrth i ni edrych ar adnewyddu bysiau, bydd y mater hwn yn cael ei godi a'i archwilio bryd hynny, i weld a allwn ddefnyddio bysiau y mae rheseli beic yn gydnaws â hwy.

Mae rhai preswylwyr yn cwyno am dorri lleoedd gwyrdd - pwy sy'n penderfynu bod ardaloedd mwy i aros heb eu torri?

Byddai'n ddefnyddiol derbyn manylion trwy e-bost o'r meysydd pryder penodol, fel y gellir eu trosglwyddo i Nigel Leaworthy (Rheolwr Masnachol a Gweithrediadau) a'i dîm, sy'n torri'r gwair. Mae'r cyngor yn torri caeau chwarae a chwaraefeydd. Mewn ardaloedd eraill maent wedi gadael i'r blodau gwyllt dyfu, ond yn dal i dorri llwybrau o amgylch neu trwy'r ardaloedd hynny fel y gall preswylwyr gerdded heb eu heffeithio gan laswellt gwlyb, wedi'i dorri ac ati. Mewn rhai o'r ardaloedd preswyl, weithiau nid y cyngor sy'n gyfrifol h.y. gallai fod yn gyfrifoldeb cymdeithas dai. Yn yr un modd, mae ysgolion yn gyfrifol am eu tir eu hunain a sut maen nhw'n cael eu rheoli; weithiau, gallent ofyn i dîm y cyngor dorri eu hardal mewn ffordd nad yw o reidrwydd yn unol â pholisi'r cyngor. Felly, byddai'n ddefnyddiol gwybod ym mha union leoliadau y mae gan breswylwyr bryderon. Mae'n anodd cael y cydbwysedd yn iawn, gan ein bod hefyd wedi cael llawer o ganmoliaeth gan breswylwyr am y blodau gwyllt a'r cynnydd yn nifer y gwenyn.

O ran manau agored a thorri gwair, a yw'n werth rhoi diweddariad i breswylwyr ynghylch pa mor effeithiol y bu'r mesurau, a'u sicrhau bod y sefyllfa'n cael ei monitro?

Ydy, byddwn yn siarad â chydweithwyr am hyn. Aeth datganiadau i'r wasg allan yn gynharach yn y flwyddyn, ac rydym wedi gwneud llawer o ran arwyddion yn egluro 'No Mow May' a'r rhesymeg y tu ôl iddo, ond byddwn yn wir yn mynd ar drywydd hyn.

O ran y Cynllun Gweithredu, a oes meysydd pryder mawr yn unrhyw un o'r ardaloedd ambr?

Nid yw'r holl faterion hyn wedi symud ymlaen mor gyflym ag y byddem wedi dymuno, neu fel y gallai fod ei angen arnom er mwyn cyrraedd sero net erbyn 2030. Un enghraifft yw'r ymrwymiad i symud cronfa bensiwn y cyngor i ffwrdd o

ddiwydiannau carbon-ddwys, yn dilyn cynnig gan y Cynghorydd Groucott. Ers hynny, mae'r gronfa wedi dechrau gwyrhoeddi sylweddol oddi wrth gwmnïau tanwydd ffosil a rhoi cyfran fwy o fuddsoddiadau mewn traciwr di-garbon, fel ein bod yn buddsoddi'n fwy cadarnhaol mewn cwmnïau sy'n ceisio lleihau carbon yn weithredol o'u gweithgareddau e.e. cwmnïau ynni gwyrdd. Cymerwyd cynnydd sylweddol, oddeutu degau o filiynau o bunnoedd o fuddsoddiadau. Fodd bynnag, ni all y math hwn o weithredu digwydd dros nos.

Mae gweithgareddau eraill wedi symud ymlaen yn arafach nag yr oeddem wedi gobeithio e.e. gosod canopïau Ffotofoltäig a gwefru cerbydau trydan mewn meysydd parcio fel Neuadd y Sir. Cyn y pandemig, roeddem yn edrych i ehangu'r maes parcio yn Neuadd y Sir, gan fod mwy o staff wedi'u cyfuno ar y safle hwnnw. Fel rhan o'r cynnig hwnnw, roedd cynlluniau i osod canopïau Ffotofoltäig yn yr ardal estynedig. Nawr, gyda mwy o bobl yn gweithio gartref, mae gwaith ar yr ehangu hwnnw wedi oedi, oherwydd efallai na fydd angen y gofod ychwanegol yng ngoleuni patrymau teithio newidiol sy'n deillio o'r pandemig.

Ar ddiwedd 'No Mow May', ble mae'r cyngor mewn perthynas â dal i fyny â thorri gwair?

Mae torri gwair yn aildechrau ar gyfer yr ardaloedd hynny a adawyd heb eu torri yn ystod mis Mai, gan flaenoriaethu'r ymylon ar gyffyrdd a chaeau chwaraeon. Mae yna lawer i ddal i fyny ag ef, wrth gwrs, felly efallai y bydd angen i bobl fod yn amyneddgar. Hefyd, mae'r peiriant torri a chasglu newydd yr ydym yn ei ddefnyddio yn werthfawr iawn oherwydd ei fod yn casglu'r toriadau hirach hyd yn oed. Os gadewir glaswellt wedi'i dorri, mae'n gwneud y cae yn fwy ffrwythlon, sy'n ddrwg i'r blodau gwyllt wrth iddynt ffynnu mewn pridd sy'n fwy anffrwythlon. Felly mae codi'r toriadau yn bwysig iawn, ond mae'r peiriant hwn ychydig yn arafach na'r rhai arferol sy'n gadael y toriadau ar ôl - felly mae'r cynnydd ychydig yn arafach, o ganlyniad.

A yw'r Cyngor yn gwneud unrhyw beth i nodi Diwrnod Aer Glân heddiw?

Un o'r gweithredoedd yn y cynllun yr ydym wedi bod yn ei gyflawni yw ymgyrch gwrth-segura. Rydym wedi gweithio gydag ysgolion ac wedi cael cystadleuaeth iddynt ddylunio posteri y gallwn eu troi'n arwyddion metel a fydd yn mynd o amgylch yr ysgolion, gan annog rhieni i ddiffodd eu peiriannau. Yn ogystal â bod yn ddrwg i ansawdd yr aer a'r amgylchedd, mae segura yn effeithio'n sylweddol ar iechyd pobl, yn enwedig iechyd plant ifanc. Dyma enghraifft arall o weithred ambr a gafodd ei gohirio oherwydd ein bod ni eisiau cyhoeddusrwydd pan oedd yr ysgolion ar agor (yn ogystal â mewn lleoliadau eraill.) Mae parth rheoli ansawdd aer yng Nghas-gwent a Brynbuga. Mae grŵp sy'n cynnwys swyddogion o Sir Fynwy a Swydd Gaerloyw, a rhai dinasyddion, yn cyfarfod yn rheolaidd yng Nghas-gwent i drafod cynigion yno. Rydym yn gweithio'n agos gyda'r grwpiau

tref Trawsnewid, gan weithio ar ffyrdd i leihau llygredd aer. O edrych yn ôl, byddai ymgyrch gyhoeddusrwydd cryf wedi bod yn syniad da, ond mae amryw o gyfathrebu amdano wedi mynd allan heddiw ar gyfryngau cymdeithasol sy'n cysylltu Diwrnod Aer Glân â'r ymgyrch gwrth-segura.

Roedd No Mow May yn wych. Dim ond glaswellt sydd gennym yn yr ymylon yn ein lonydd gwledig a'n mân ffyrdd B - a allwn ni gynnwys blodau gwyllt? Byddai'n helpu'r cyhoedd i gofleidio'r toriad llai.

Nid ydym yn berchen ar yr holl dir. Bu adegau, fel yn ystod yr Eisteddfod, pan rydym wedi annog pobl i brynu a phlannu hadau blodau gwyllt. Rydym yn gwneud yr hyn a allwn ar ein tir ein hunain, a byddem yn sicr yn cytuno y byddai croeso mawr i fwy o flodau gwyllt yn y sir, yn enwedig o ystyried y budd amgylcheddol y byddent yn ei gynnig.

Amser maith yn ôl, gofynnodd y Cynghorydd Guppy am lwybr beicio rhwng Llanfihangel Rogiet a Gwndy, gan ei fod yn ffordd beryglus. Ond does dim wedi digwydd - mae'n hen bryd.

Rydym wedi buddsoddi llawer mewn llwybrau Teithio Gweithredol yn ystod y 12 mis diwethaf, dan oruchwyliaeth y swyddogion Paul Sullivan a Susan Hume, y mae'r ddau ohonynt yn mynychu'r gweithgor Hinsawdd, dan gadeiryddiaeth y Cynghorydd Pratt. Rydym wedi cael llwyddiant yn ddiweddar wrth ddenu arian allanol ar gyfer datblygu llwybrau beicio. Ar hyn o bryd mae gennym ymgyngoriad Teithio Gweithredol yn fyw, a byddem yn annog aelodau a'r cyhoedd i edrych ar y llwybrau ar wefan y cyngor, rhoi adborth, a pharhau i ymgysylltu â'n swyddogion ynghylch yr hyn sy'n gweithio a beth arall sydd ei angen.

Rydym yn colli ein buddsoddiad mewn tyrbinau gwynt, ac ar ein colled fel awdurdod, felly.

Nid ydym yn ymwybodol o'r manylion am hyn, bryd hynny, felly ni allwn roi ymateb penodol. Mae un o'r amcanion yn y strategaeth hinsawdd a'r cynllun gweithredu yn ymwneud ag ynni. Rydym yn gweithredu fferm solar sydd â buddion sylweddol, yn fasnachol ac wrth gynhyrchu ynni adnewyddadwy. Mae yna rai heriau o ran ehangu ein hynni adnewyddadwy, sy'n gysylltiedig â chynhwysedd y grid cenedlaethol. Rydym yn ddibynnol ar y cwmni dosbarthu pŵer yn ein hardal, Western Power, i fod â'r gallu i'n galluogi i gysylltu ffynonellau mwy adnewyddadwy â'r grid. Ar hyn o bryd, er enghraifft, nid oes digon o gapasiti ar gael inni ailgysylltu pethau fel ffermydd solar â'r grid. Byddai angen i ni wirio'r manylion ynglŷn â thyrbinau gwynt, ond dyma'r math o beth y mae cydweithwyr fel Debra Hill-Howells ac Ian Hoccom yn mynd i'r afael ag ef. Nid yw materion capasiti grid cenedlaethol yn unigryw i Sir Fynwy. Byddwn yn

cael ymateb manwl ynglŷn â thyrbinau gwynt gan gydweithwyr, i'w gyflwyno yng nghyfarfod nesaf y pwyllgor hwn.

O ran Teithio Gweithredol a'r Ilwybr troed rhwng Llanfihangel Rogiet a Gwndy, mae angen i rywun gael gafael arno - mae angen troi geiriau'n gamau gweithredu.

Gwnaethom gais am arian ar gyfer hyn a chawsom ein gwrthod gan Lywodraeth Cymru. Amlygwyd ef yn Adroddiad Burns, y mae'r llywodraeth yn ei gymryd o ddifrif. Rydym yn llobio ym mhob ffordd i wneud hyn ond mae angen y cyllid arnom i wneud hynny. Rydyn ni'n gobeithio bod yn llwyddiannus wrth wneud hynny. Rydym yn sicr yn cytuno bod angen dybryd am y llwybr troed hwn.

A oes diweddariad ar geir hydrogen?

Rydym ni wedi bod yn siarad ers amser maith am dreialu ceir hydrogen Riversimple, gydag 20 i fod i gael eu profi gan feta o amgylch y sir. Mae'r amserlen wedi bod ychydig yn rhwystredig, gan ein bod yn gobeithio eu cael erbyn hyn. Cyn bo hir, byddwn yn derbyn y cyntaf, a fydd yn cael ei dreialu gan wasanaeth ein Cofrestryddion. Cerbydau eithaf bach ydyn nhw felly ni fydden nhw'n addas ar gyfer rhai o wasanaethau'r cyngor. Mae Riversimple eisiau i'r ceir weithio'n berffaith i ni, yn hytrach na rhoi ceir i ni gyda llawer o broblemau. Felly maent wedi gwneud gwelliannau pellach yn ystod y cyfnod clo. O ran cerbydau mwy, mae rhai o awdurdodau'r DU fel Aberdeen wedi bod yn treialu tryciau sbwriel hydrogen. Mae ein swyddogion yn cael y wybodaeth ddiweddaraf am y technolegau a'r posibilïadau diweddaraf ynglŷn â hynny. Ar hyn o bryd, mae'r unig orsaf ail-lenwi â thanwydd yn y Fenni, ond dim ond ar gyfer ceir Rasa Riversimple y cafodd ei dylunio ar ei gyfer. Felly byddai angen gwahanol orsafoedd ail-lenwi arnom ar gyfer cerbydau mwy. Felly, ar yr adeg hon, rydym yn cadw brîff gwyllo ar hyn. Pe byddem, yn y dyfodol, yn cael fferm solar arall, efallai y gellid ei defnyddio i greu hydrogen. Mae syniadau mawr fel hyn hefyd yn cael eu hystyried.

A yw gwaith wedi cychwyn mewn gwirionedd ar y strategaeth gwefru cerbydau trydan? Roedd i fod i ddechrau ym mis Ebrill.

Roedd y gwaith i fod i ddechrau. Mae cyllid ar waith i ddod â rhywun i mewn i weithio ar ddatblygiad y strategaeth. Fel y soniwyd uchod, mae dysgu gan awdurdodau eraill yn bwysig. Un o'r cysylltiadau rydyn ni wedi'u sefydlu yw gyda chyngor Swydd Rydychen, sy'n arwain y ffordd yn y maes hwn. Her fawr sydd gennym gyda thrydanu cerbydau trydan yw darparu ar gyfer pobl nad oes ganddynt barcio oddi ar y ffordd. Mae Swydd Rydychen wedi derbyn cyllid gan Innovate UK sydd wedi eu galluogi i sefydlu tîm cerbydau trydan. Maent wedi treialu gwahanol ddulliau ar gyfer gwefru ar y stryd, megis gwefryddion sy'n codi a rhigolau i bobl redeg ceblau yn ddiogel o dan y palmant o'u tŷ. Oherwydd eu bod ar y blaen, mae sgyrsiau â Swydd Rydychen yn rhoi seibiant i'n swyddogion i

feddwl am ein camau cyntaf a'r hyn sydd angen digwydd ar y strategaeth, ond hefyd yn mynd â ni ymhell ar y blaen yn ein dealltwriaeth o'r mater. Ffordd arall rydyn ni'n ei harchwilio yw'r posibilrwydd o weithio ar draws Prifddinas-Ranbarth Caerdydd ar y mater hwn. Ar draws y Prifddinas-Ranbarth Caerdydd, mae Cronfa Her £10m i helpu awdurdodau lleol i fynd i'r afael â heriau na allwn eu datrys gyda'r technolegau cyfredol. Un o themâu'r gronfa yw cyflymu datgarboneiddio. Rydym yn siarad â rheolwr y gronfa yno, sydd hefyd wedi bod yn gysylltiedig â'r sgyrsiau â Swydd Rydychen, ar y mathau o bethau y gallwn eu gwneud a sut y gallem o bosibl gyflwyno rhai o'r heriau hyn i gymell cwmnïau sector preifat i feddwl am rai o'r atebion sydd eu hangen arnom.

Gyda Datrysiadau Digidol, mae cyfeiriad at gynlluniau rhannu ceir - ydyn ni'n ystyried llwybrau eraill?

Dechreuodd y gwaith hwn oherwydd cronfa her. Mae wedi cael ei oedi oherwydd y pandemig: mae'r cwmni sydd wedi datblygu datrysiad digidol posib ar gyfer gwella mynediad at drafnidiaeth wledig (sydd, yn ei dro, yn helpu i gael gwared â charbon oherwydd bod pobl yn teithio mewn gwahanol ffyrdd) wedi gorfod oedi profion. Rhennir yr ateb arfaethedig yn dair rhan: cynlluniwr (i gynllunio teithiau yn fwy effeithiol, gan ystyried materion symudedd ac ati), rhywbeth sy'n galluogi pobl i archebu a chyrchu cynllun sy'n ymateb i'r galw (gan ganiatáu i bobl archebu ar fyr rybudd, a chynllun mwy effeithlon o amgylch lleoliadau lleol), a 'tagio ymlaen' - cynllun rhannu lifft diogel.

Pa mor aml mae'r gweithgor trawsbleidiol yn cwrdd ac a oes cofnodion ar gael?

Cymerir cofnodion ond ni chânt eu cyhoeddi fel mater o drefn. Gallant fod ar gael i'r pwyllgor serch hynny, wrth gwrs. Mae'r grŵp yn cyfarfod bob chwarter, ac wedi gwneud hynny ers y cyfarfod cyntaf ym mis Ionawr 2020.

Mae cerbydau prydau cymunedol yn drydanol ond heb eu crybwyll yn yr adroddiad?

Mae'r rhain wedi bod yn drydanol ers 2017, felly maent wedi cael eu cynnwys ond mae'n debyg nad ydym wedi diweddarau'r pwyllgor. Mae 4 neu 5 o'r cerbydau Chefmobile yn drydanol; nid yw pob un oherwydd problemau gyda chyrhaeddiad. Wrth i ystod y batri wella, fel gyda phob un o'n fflyd, byddwn yn ceisio symud y cerbydau drosodd i drydan.

A oes unrhyw awgrym o ailadrodd hyfforddiant aelodau?

Oes, ein nod yw ailadrodd yr hyfforddiant llythrennedd carbon. Mae gan y Prosiect Llythrennedd Carbon hyfforddiant achrededig, gwerth diwrnod, wedi'i ledaenu dros wythnos. Mae'n rhoi cefndir i'r wyddoniaeth y tu ôl i newid yn yr hinsawdd, ac yn helpu i ddeall yr effaith a gawn ar newid yn yr hinsawdd, fel unigolion ac aelodau trwy eu gwaith yn y cyngor. Rydym bellach yn sefydliad llythrennog carbon lefel Efydd. Byddai dod yn achrededig Arian yn golygu bod

15% o'r gweithlu'n gwneud yr hyfforddiant. Rydym felly yn edrych i weld a all llond llaw o swyddogion dderbyn yr hyfforddiant ac yna ei gyflwyno trwy ein darpariaeth hyfforddiant mewnol, a'i gyflwyno i'r gymuned ehangach. Roedd y 4 cynrychiolydd cymunedol a fynychodd y gweithgor argyfwng hinsawdd yn gadarnhaol iawn yn ei gylch.

Crynodeb y Cadeirydd:

Rhoddodd yr Aelod Cabinet Jane Pratt y crynhoad canlynol yn gyntaf:

Diolch i'r cadeirydd a'r pwyllgor am y gwahoddiad i ddod, a'r cwestiynau cadarn. Gwerthfawrogir yn fawr y craffu manwl ar y papur. Pan gymerais drosodd y portffolio hwn ddwy flynedd yn ôl, nid oedd cyllideb mewn gwirionedd. Mae'r hyn y mae Hazel Clatworthy, Matthew Gatehouse a swyddogion eraill wedi'i gyflawni mewn dwy flynedd yn anhygoel, yn enwedig gan fod Hazel yn gweithio'n rhan-amser. Rydym wedi llwyddo i gael arian a chynigion y llywodraeth ar gyfer cyllid economi gylchol: £626k ym mis Ionawr, ac rydym wedi gwneud cynnydd cyflym ag ef. Byddwn yn cyrchu pob grant posibl i anfon yr agenda hwn ymlaen. Mae pob adran yn y cyngor wedi ymrwymo i gyflawni ein targed o gyflawni sero net erbyn 2030. Hoffem fod wedi cyflawni mwy ond mewn sawl achos rydym yn aros i dechnoleg ddal i fyny. Enghraifft benodol yw'r diffyg lorri gwastraff trydanol a all wasanaethu ein sir wledig yn iawn. Rwy'n galonogol bod gennym bellach weinidogaeth ragorol yn llywodraeth Cymru, dan arweiniad Julie James. Fel y nodwyd yng nghyhoeddiad y llywodraeth yr wythnos hon, bydd newid enfawr mewn gwastraff ac ailgylchu cyn bo hir. Fel cyngor, rydyn ni'n mynd i godi ein huchelgais a pharhau i wthio, ond i wneud hynny mae'n debyg y bydd angen i ni dderbyn rhywfaint o gymorth allanol. Mae diolch yn ddyledus i'n gweithgor a'n hyrwyddwyr cymunedol.

Rydyn ni wedi cael dadl ddiddorol y bore yma ac rydyn ni'n diolch i swyddogion am drafodaeth addysgiadol ar yr hyn sy'n fater trawsbynciol. Rydw i'n mynd i grynhoi rhai o'r pwyntiau a godwyd y bore yma wrth i ni ddod â'r eitem hon i gasgliad.

- Rydym yn deall bod yna nifer o resymau yn arafu'r cynnydd o amgylch cerbydau trydan.
- Rydym yn cael ein hannog i glywed am y llyfrgell o bethau, sy'n fenter gymunedol ddefnyddiol iawn.
- O ran goleuadau stryd, rydym yn falch o glywed bod cyflwyno deuodau allyrru golau (LED) bron wedi'i gwblhau.
- Rydym wedi clywed bod gweithio o bell wedi lleihau milltiroedd busnes ac wedi cyfrannu at leihau carbon.

- Mae ehangu mannau gwyrdd trwy blannu blodau gwylt yn galonogol ac wedi trawsnewid rhai ardaloedd.
- Cododd y pwyllgor faterion fel yr angen am raciau beiciau ar fysiau, gan gydnabod bod anawsterau ar hyn o bryd wrth eu haddasu.
- Tynnodd yr aelodau sylw hefyd at yr angen i gynnal a chadw glaswelltau i sicrhau diogelwch a mynediad, wrth gydnabod y buddion a ddaw yn sgil mentrau fel 'No Mow May'. Hysbysodd swyddogion y bydd ardaloedd na chawsant eu torri ym mis Mai yn cael eu hamserlennu fel blaenoriaeth, y timau sy'n canolbwyntio ar ymylon ar gyffyrdd a meysydd chwaraeon fel y flaenoriaeth gyntaf. Mae'r aelodau'n cefnogi'r fenter 'No Mow May' a gofynnwyd i swyddogion ystyried sut i gynyddu blodau gwylt ar hyd ffyrdd B Sir Fynwy, gan gydnabod nad yw'r holl dir o fewn ein rhodd i newid. Gofynnodd yr aelodau i swyddogion ddarparu mwy o wybodaeth i'r cyhoedd am y mentrau hyn.
- Mae'r aelodau'n teimlo'n gryf bod angen blaenoriaethu llwybrau beicio, gan nodi'r newidiadau mewn patrymau teithio oherwydd bod mwy o weithio cartref a mwy o bobl eisiau cerdded neu feicio yn ddiogel, a'r enghraifft a roddir yw rhwng Llanfihangel Rogiet a Gwndy. Dywedodd swyddogion fod yr Ymgynghoriad Teithio Gweithredol ar y gweill ar hyn o bryd ac roeddent yn annog aelodau etholedig a'r cyhoedd i ymgysylltu â hyn a rhoi adborth ar y llwybrau a gynigiwyd. Clywodd yr aelodau fod y cais am arian i Lywodraeth Cymru wedi'i wrthod, ond bod adroddiad Burns wedi tynnu sylw at hyn ac mae'r Cyngor yn lobio ar bob cyfle. Gweithrediad: Cytunodd y Pwyllgor ar argymhelliad ffurfiol i Aelod y Cabinet i fynd ar drywydd hyn ac i adrodd yn ôl i'r pwyllgor.
- Gwnaethom drafod ynni adnewyddadwy, aelod yn tynnu sylw at y ffaith bod awdurdodau cyfagos yn harneisio pŵer tyrbinau gwynt. Esboniodd y swyddogion mai peth o'r her y mae'r cyngor yn ei hwynebu yw'r gallu i gysylltu ein ffermydd solar a ffynonellau ynni adnewyddadwy eraill â'r Grid Cenedlaethol. Gweithrediad: Cytunodd y swyddog i ddarparu ymateb i'r pwyllgor y tu allan i'r cyfarfod ar y rhwystrau i ynni adnewyddadwy.
- Cododd yr aelodau danwydd hydrogen ac i ba raddau yr ydym yn mynd ar drywydd hyn ac esboniodd swyddogion mai'r anhawster yw'r seilwaith tanwydd ond cawsant sicrwydd ein bod yn dal i archwilio cyfleoedd mwy o amgylch solar a hydrogen.
- Gwnaethom gwestiynu cynnydd ar y Strategaeth Gwefru Cerbydau Trydan a chawsom sicrwydd bod cyllid ar waith i harneisio arbenigedd gan Gyngor Sir Swydd Rydychen sy'n treialu gwahanol ddulliau ar gyfer gwefru ar y stryd ac sy'n arwain y ffordd ar hyn ac y bydd dysgu ohonynt yn ein helpu i symud

ymlaen ein strategaeth ein hunain ar hyn, sy'n fater ar draws Prifddinas-Ranbarth Caerdydd.

- O ran ein Datrysiadau Digidol i wella mynediad at drafnidiaeth wledig, roeddem wedi oedi'r gwaith hwn yn ystod y pandemig ond mae hyn yn ailgychwyn.
- Gwnaethom hefyd drafod cynnydd cerbydau trydan ar gyfer dosbarthu pryddau ysgol a phryddau cymunedol, swyddogion yn ein cynghori eu bod yn gweithio ar ehangu hyn cyn belled ag y mae'r dechnoleg yn caniatáu.
- Mae'r hyfforddiant Llythrennedd Carbon wedi bod yn ddefnyddiol i'r rhai a fynychodd ac rydym bellach yn gyngor achrededig 'lefel efydd' ac rydym yn edrych i gyflwyno hyfforddiant ymhellach i'r gweithlu ehangach a'r gymuned.

Felly, i gloi, rydym yn edrych i adnewyddu ein strategaeth ond mae'r cynllun gweithredu yn esblygu'n gyson i sicrhau ein bod yn archwilio'r mentrau diweddaraf. Rydym wedi trafod hyn yn llawn y bore yma ac rydym yn gwneud argymhelliad ffurfiol i Aelod y Cabinet, y Cynghorydd Dymock, o ran mentrau Beicio. Bydd y camau a amlygwyd yn cael sylw ac yn cael eu dilyn gan ein tîm craffu.

6. Y Gymraeg

Cyflwynodd Alan Burkitt yr adroddiad ac atebodd gwestiynau'r aelodau.

Her:

O ran persbectif, faint o alwadau a wneir mewn ieithoedd eraill yn ystod yr un cyfnod â'r 74 galwad Gymraeg?

Tua 75,000 o alwadau Saesneg. Wrth alw llinell y cyngor mae yna opsiwn i barhau yn Saesneg neu Gymraeg. Mae lefelau disgwyliad yn debygol o fod yn isel, felly mae'n debyg y bydd nifer o siaradwyr Cymraeg yn dewis y llinell Saesneg. Mae'r ffigurau wedi cynyddu'n araf dros y blynyddoedd, ac mae hynny'n debygol o barhau.

A yw'r sgiliau Cymraeg datganedig ymhlith y staff yn seiliedig ar hunan arfarnu neu benderfyniad rhywun arall?

Rwyf wedi siarad â phob un o'r siaradwyr Cymraeg 'rhugl', ac rwy'n adnabod y bobl ar y lefelau 'uwch'. Rwy'n trefnu'r dosbarthiadau ar gyfer y lefelau 'is'; po bellaf mae rhywun yn mynd trwy'r cwrs yna maen nhw'n mynd i fyny'r lefelau. Gyda hunanasesu, mae pobl yn tueddu i dan-asesu eu sgiliau, felly rwy'n ceisio sgwrsio â nhw a mesur eu lefel. Nid yw'n wyddoniaeth fanwl gywir, wrth gwrs, yn enwedig gan fod gwahanol lefelau rhuglder.

A oes maes gwasanaeth penodol sy'n peri pryder? Mae Plant a Phobl Ifanc yn edrych fel maes problem, er enghraifft?

Oew, byddwn yn cytuno bod prinder sgiliau mewn PPhl. Rheng flaen yw lle mae gennym yr her benodol. Rydym bellach wedi penodi pobl yn y ganolfan gyswllt sy'n siarad Cymraeg, sydd wedi gweithio'n dda iawn. Bu rhywbeth o fwch

oherwydd COVID-19, ond unwaith y byddwn yn ôl yn gweithio mewn swyddfeydd fel o'r blaen, nid oes gennym lawer o staff a allai siarad â rhywun sy'n dod trwy'r drws. Mae hon yn broblem: pe byddem yn cael ein herio, byddem yn ei chael yn anodd gwrthbwysu'r her honno.

Pa gefnogaeth allai'r grŵp Cymraeg yn Sir Fynwy ei rhoi i gynghorau tref a chymuned, yn enwedig wrth ddarparu cyfieithiadau?

Rwyf wedi cael sgwrsiau ffrwythlon iawn gyda chynghorau tref a chymuned yn Nhrefynwy, Brynbuga, Cas-gwent, Cil-y-coed a'r Fenni. Rydym yn ceisio bod yn realistig o ran adnoddau. Mae'n debyg mai'r wefan yw'r gwasanaeth cyhoeddus mwyaf a ddarperir. O sgwrs gyda'r Cynghorydd Tudor Thomas fe ddechreuon ni ar un y Fenni, ac oddi yno, mae sgwrsiau wedi digwydd gyda chlercod tref a chymuned eraill. Rydym wedi cynnig gwneud cyfieithiadau ar gyfer eu gwefannau. Maent yn dal i fod o dan yr hen ddeddf Gymraeg, ac nid ydynt yn ddarostyngedig i'r un gofynion ag yr ydym ni, felly nid oes angen iddynt gyfieithu cymaint.

Byddai'n dda gweld mwy yn yr adroddiad, er enghraifft, trwy gynnwys y staff dysgu Cymraeg eu hiaith. A allwn ni hefyd dynnu sylw at y newidiadau yn ein hysgolion h.y. yr ysgolion newydd, a phethau fel clwb ieuenctid Cymraeg yng Nghil-y-coed?

Gallwn, mae'r rhain yn bwyntiau diddorol. Rhoddodd cyfrifiad 2011 y boblogaeth Gymraeg fel 9.9%, tua 8,500 o bobl; heb os, mae hynny wedi cynyddu yn y cyfrifiad diweddaraf. Felly mae'n lleiafrif sylweddol. O ran data ar gyfer ysgolion, ein ffocws ar gyfer yr adroddiad penodol hwn oedd ein hadnodd ar gyfer darparu gwasanaethau cyngor - felly ni allwn gynnwys staff ysgolion fel adnodd.

Crynodeb y Cadeirydd:

Hoffem ddiolch i Alan Burkitt am ddod â'r adroddiad atom ar ein cydymffuriad ar lynu wrth ddeddfwriaeth Cymraeg dros y cyfnod 2020-2021.

Tynnodd y Swyddog sylw at sawl mater allweddol, sef:

- Mae hyfforddiant ar-lein wedi bod yn llwyddiannus ac mae cyrsiau fel Say Something in Welsh wedi bod yn ddefnyddiol
- Mae ein llinell ffôn siaradwr Cymraeg yn gweithio'n effeithiol ac er nad oes gennym nifer fawr o alwadau, mae'r rhai sy'n defnyddio'r llinell yn falch iawn o gael y gwasanaeth hwn
- Recriwtio apwyntiadau siaradwr Cymraeg yw'r maes allweddol lle rydyn ni'n cael trafferth. Rydym yn hysbysebu pob rôl fel 'siaradwr Cymraeg yn ddymunol' ond dim ond 2 unigolyn yr ydym wedi'u recriwtio ac ar hyn o bryd nid ydym yn recriwtio laith Gymraeg fel 'gofynion hanfodol'

Gofynnodd aelod am eglurhad ar nifer y galwadau Cymraeg (sef 74) mewn perthynas â nifer y galwadau Saesneg ~ sy'n 75 000.

Gofynnodd aelod arall a yw Cynghorau Tref a Chymuned yn cael eu cefnogi i ddangos ymrwymiad i Gymraeg. Dywedodd y swyddog ei fod wedi cynnig cynorthwyo trwy gyfieithu eu gwefannau, ond awgrymodd nad ydyn nhw'n ddarostyngedig i'r un gofynion â chyngor sir.

Awgrymodd aelod fod mwy o siaradwyr Cymraeg yn ein staff nag a adroddir oherwydd nad yw staff mewn ysgolion wedi cael eu cyfrif. Esboniodd y swyddog, er y gallem gyfrif y staff hwn yn ein hadroddiad, ond o gofio eu bod wedi'u clustnodi i'w rolau, ni allant gefnogi ein gwasanaethau cyngor. Awgrym yr aelod oedd y gallem hyrwyddo'r Gymraeg yn well pe baem yn cynnal digwyddiadau gyda'r holl staff Cymraeg eu hiaith.

Gweithrediad: Bod y swyddog yn mynd ag adroddiad i'r cyngor llawn ar hyrwyddo Cymraeg ledled Sir Fynwy.

Awgrymodd y Cynghorydd Guppy y dylid mynd ag adroddiad llawn i'r cyngor i ddathlu ein cyflawniadau ac i dynnu sylw at gynnydd ers yr Eisteddfod.

7. Cadarnhau cofnodion y cyfarfod blaenorol

Cadarnhawyd a llofnodwyd y cofnodion fel cofnod cywir, a gynigiwyd gan y Cynghorydd Webb ac eiliwyd gan y Cynghorydd Treharne.

8. Blaenraglen gwaith Cymunedau Cryf

Awgrymodd y Cynghorydd Easson, yn dilyn y Cynghorydd Guppy, gan gynnwys B4245 (y ffordd rhwng Llanfihangel Rogiet a Gwndy) a thorri gwair. Nododd na fu craffu diweddar ar drosedd ac anhrefn; yn flaenorol roedd gwaith helaeth ar reoli cyflymder fel rhan ohono. Cynigiodd hefyd edrych ar ddarpariaeth teledu cylch cyfyng - byddai'n ddefnyddiol deall a ellir rhoi digon o amser i drefi Sir Fynwy pan fydd y canolbwynt canolog ym Mlaenafon, ac mae'n rhaid i swyddog deithio yno i gael unrhyw luniau sydd eu hangen. Cytunodd y Cadeirydd i wahodd y swyddog sy'n gyfrifol, Andy Mason, i'r pwyllgor.

Cynigiodd y Cynghorydd Treharne y dylai'r Comisiynydd Heddlu a Throsedd fod yn bresennol i drafod nifer y swyddogion heddlu yn y gymuned. Awgrymodd y Cadeirydd y dylid cychwyn gyda theledu cylch cyfyng, gan nad yw'n glir gyda pha bwyllgor Dethol y mae'r mater hwn.

Awgrymodd y Cynghorydd Smith adolygiad o seilwaith priffyrdd - hwn yw'r mater proffil uchaf ond mae'r gyllideb wedi lleihau bob blwyddyn. Nododd y Cadeirydd y byddai angen ystyried agwedd benodol. Mae'r Cynghorydd wedi gofyn am ddadansoddiad o'r adran h.y. cyfeirlyfr.

Bydd y Pwyllgor yn cyflwyno cais am hyn fel Argymhelliad.

9. Blaenraglen gwaith y Cabinet a'r Cyngor

10. Cadarnhau dyddiad ac amser y cyfarfod nesaf

The meeting ended at **12.25 pm**